

e-ISSN 3041-2498

Public Management and Policy

<https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap>

The European Experience of State Support for Entrepreneurship and Possibilities of Its Adaptation in Ukraine in the Context of European Integration

Olha Zhuk ^{1*} • Andrii Kosmirak ²

¹ *Vasyl Stefanyk Carpathian National University (Ukraine). Head of the Department of Public Management and Administration, PhD in Economics, Associate Professor.*

² *Vasyl Stefanyk Carpathian National University (Ukraine). Postgraduate Student at the Department of Public Management and Administration.*

* **Corresponding Author**, e-mail: olha.zhuk@pnu.edu.ua

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3041-2498/2026.2.04](https://doi.org/10.70651/3041-2498/2026.2.04)

Received:

20 December 2025

Accepted:

25 January 2026

Published online:

13 February 2026

Copyright © 2026
by authors

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The article examines how the countries of the European Union build their approaches to supporting small and medium-sized businesses, and how this experience can be useful for Ukraine, which is currently moving towards rapprochement with the European community. The choice of topic is dictated by the fact that our state is going through a difficult period of simultaneous restructuring of the legal field to meet the requirements of the EU and the search for real, rather than declarative, levers for the revival of entrepreneurial activity – and this is happening in conditions when the economy is under the pressure of war and already needs to understand post-war recovery. The author sets the goal of comparing specific tools used by Poland, Germany and Estonia to develop entrepreneurship, and to find out what exactly from this arsenal can take root on Ukrainian soil. A comparison of the experience of EU countries has shown that the greatest importance is not the number of support programs, but their practical accessibility for a particular entrepreneur. Among the effective tools are grants through specialized agencies, simplified taxation for those who are just entering the market, electronic services that replace queues in offices, a network of incubators and clusters. Ukraine has already implemented some elements of this approach: “e-Work”, “Own Business”, “Action.Business”, credit guarantees – these are not just names, they are backed by thousands of people who have received real assistance. But the problem is that these initiatives exist more as islands than as parts of a single mechanism. The regulatory environment remains unstable, at the local level, there is a shortage of institutions capable of providing comprehensive support to an entrepreneur at all stages of business development, and access to financial resources – both grant and credit – for the vast majority of small business entities remains an exception rather than an established practice. In conclusion, the author emphasizes that reforming the domestic business support system requires not mechanical copying of foreign models, but a thoughtful combination of the best European developments with an understanding of the realities in which the Ukrainian economy operates.

KEYWORDS

state support for entrepreneurship, small and medium-sized businesses, European integration, public administration, Small Business Act, grant programs, business environment, regulatory policy.

Європейський досвід державної підтримки підприємництва та можливості його адаптації в Україні в умовах євроінтеграції

Ольга І. Жук ^{1*} • Андрій В. Космірак ²

¹ Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна). Завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, канд. екон. наук, доцент.

² Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна). Аспірант кафедри публічного управління та адміністрування.

* Автор-кореспондент, e-mail: olha.zhuk@pnu.edu.ua

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

Дослідниця

DOI:

[10.70651/3041-2498/2026.2.04](https://doi.org/10.70651/3041-2498/2026.2.04)

Отримана:

20.12.2025 р.

Прийнята:

25.01.2026 р.

Опублікована:

13.02.2026 р.

Авторське право

© 2026 авторів

Цей твір

ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

У статті розглядається, як країни Європейського Союзу вибудовують свої підходи до підтримки малого й середнього бізнесу, і наскільки цей досвід може бути корисним для України, яка сьогодні рухається шляхом зближення з європейською спільнотою. Вибір теми продиктований тим, що наша держава переживає складний період одночасної перебудови правового поля під вимоги ЄС і пошуку реальних, а не декларативних, важелів поживлення підприємницької активності – і це відбувається в умовах, коли економіка зазнає тиску війни та вже потребує осмислення повоєнного відновлення. Автор ставить за мету зіставити конкретні інструменти, якими послуговуються Польща, Німеччина й Естонія для розвитку підприємництва, та з'ясувати, що саме з цього арсеналу може прижитися на українському ґрунті. Порівняння досвіду країн ЄС показало, що найбільше значення має не кількість програм підтримки, а їх практична доступність для конкретного підприємця. Серед дієвих інструментів – гранти через профільні агентства, полегшене оподаткування для тих, хто щойно виходить на ринок, електронні сервіси, що замінюють черги в кабінетах, мережа інкубаторів та кластерів. Україна окремі елементи такого підходу вже впровадила: «Робота», «Власна справа», «Дія.Бізнес», кредитні гарантії – це не просто назви, за ними стоять тисячі людей, які отримали реальну допомогу. Але проблема в тому, що ці ініціативи існують скоріше як острівці, а не як частини єдиного механізму. Регуляторне середовище зберігає нестабільність, на місцевому рівні відчувається дефіцит інституцій, спроможних забезпечити комплексний супровід підприємця на всіх етапах становлення бізнесу, а доступ до фінансових ресурсів – як грантових, так і кредитних – для переважної більшості суб'єктів малого підприємництва залишається радше винятком, аніж усталеною практикою. Підсумовуючи, автор наголошує, що реформування вітчизняної системи підтримки бізнесу вимагає не механічного копіювання зарубіжних зразків, а продуманого поєднання кращих європейських напрацювань із розумінням тих реалій, у яких функціонує українська економіка.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

державна підтримка підприємництва, малий та середній бізнес, євроінтеграція, публічне управління, Акт про малий бізнес, грантові програми, бізнес-середовище, регуляторна політика.

1. Introduction

Підприємництво, особливо мале та середнє, залишається тією силою, яка тримає на собі значну частку економіки будь-якої розвинутої держави. У Європейському Союзі, за даними Щорічного звіту з оцінки ефективності МСП за 2024/2025 рік (SME Performance Review), налічується близько 26,1 мільйона малих та середніх підприємств, що становить понад 99 % усіх суб'єктів господарювання і забезпечує працевлаштування приблизно двох третин усіх зайнятих [4]. В Україні сектор МСП, хоча й дещо менший за масштабами, відіграє не менш вагому роль: станом на 2022 рік, за даними Державної служби статистики, кількість малих та середніх підприємств становила 1,7 мільйона, а в секторі було зайнято 6,1 мільйона осіб, або 82 % від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання [22].

Утім, для України тема державної підтримки бізнесу набула особливої гостроти з початком повномасштабного російського вторгнення у лютому 2022 року. Війна завдала колосальних збитків підприємницькому сектору: частина підприємств була знищена, інші змушені були переміститися або призупинити діяльність. За дослідженням UNDP та Центру економічних і соціальних досліджень НІСД, у січні 2024 року Індекс ділової активності малого бізнесу (Ukrainian Business Index) становив лише 37,3 зі 100 можливих балів, що свідчить про тривалу стагнацію та виснаження підприємницького потенціалу [1]. Разом із тим, саме в цих умовах держава зробила ряд кроків, що заслуговують на увагу: запуск грантових програм проекту «Робота», кредитних гарантій, розвиток цифрової інфраструктури для бізнесу через «Дія.Бізнес».

Одночасно, отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року та початок перемовного процесу поставили перед країною конкретні завдання з гармонізації підприємницького законодавства відповідно до європейських стандартів. У серпні 2024 року Кабінет Міністрів схвалив Стратегію відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого та середнього підприємництва на період до 2027 року, Операційним планом якої передбачено 86 заходів [13]. Все це робить надзвичайно актуальним вивчення того, як саме країни ЄС будують свої системи підтримки бізнесу, які інструменти виявляються найдієвішими і що з цього арсеналу Україна може перейняти з урахуванням власного контексту.

2. Literature Review

Проблематика державної підтримки малого та середнього підприємництва має досить солідну дослідницьку традицію як у вітчизняній, так і в зарубіжній економічній літературі, однак далеко не всі аспекти цієї теми вивчені рівномірно. Серед робіт, що закладають теоретичне підґрунтя для порівняльного аналізу інструментів підтримки підприємництва в країнах ЄС та оцінки перспектив їхньої адаптації в Україні, насамперед слід згадати монографію М. Denysenko [3], де автор разом із редколегією послідовно розбирає інституційне забезпечення розвитку підприємництва в Україні і доходить висновку, що точкові зміни не дають бажаного ефекту – потрібне комплексне переосмислення самої логіки регуляторної політики. О. Korneliuk, V. Matiushok [9] підходять до проблеми з іншого боку: їх цікавить, як саме європейські інтеграційні процеси змінюють підприємницький ландшафт західних областей України, і центральне місце в їхньому аналізі посідає транскордонне співробітництво, яке автори трактують не просто як форму міжнародної взаємодії, а як реальний каталізатор підприємницької ініціативи на місцевому рівні.

Окремий і дуже важливий пласт досліджень стосується фінансових механізмів підтримки бізнесу. Тут варто відзначити роботу О. Korneliuk [8], яка детально розглянула, наскільки ефективними є державні кредитні гарантії для суб'єктів малого та середнього підприємництва і чи відповідають вони тим стандартам, що усталилися в практиці країн Євросоюзу. Близькі питання порушували V. Khumynets et al. [7], підготувавши для Національного інституту стратегічних досліджень аналітичну доповідь, у якій транскордонне співробітництво розглядається як дієвий інструмент стимулювання місцевого та регіонального розвитку прикордонних територій України. Цінність цієї роботи полягає в тому, що автори не обмежуються теоретичними міркуваннями, а аналізують конкретні форми такої взаємодії – від єврорегіонів до спільних проєктів у рамках програм сусідства ЄС.

Із зарубіжних публікацій принципове значення для нашого дослідження має доповідь ОЕСР SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2024, в якій Україну порівняно з іншими державами Східного партнерства за дванадцятьма напрямками політики підтримки МСП, вибудованими відповідно до принципів Акту про малий бізнес для Європи [15]. Це, мабуть, одна з небагатьох робіт, де українська система підтримки підприємництва оцінюється не ізольовано, а в контексті регіональних тенденцій і з використанням уніфікованої методології. J. Kuczevska et al. [10] зосередили увагу на еволюції самого Акту про малий бізнес як інструменту моніторингу бізнес-середовища для європейських МСП і простежили, як програми підтримки трансформувалися протягом 2005–2027 років.

Не менш цікавими є дослідження, присвячені регіональному виміру підтримки підприємництва. Т. Pshenychna [19] на сторінках журналу «Державне управління: удосконалення та розвиток» поставив питання про те, яку роль відіграють органи місцевого самоврядування у формуванні сприятливого підприємницького клімату на рівні окремих громад – питання, яке в умовах децентралізації набуває особливої гостроти. М. Palinchak et al. [16] досліджували, як дерегуляційні реформи позначаються на інвестиційній привабливості підприємницького сектору в Україні, і її висновки дозволяють побачити, де саме надмірне регулювання стає бар'єром для розвитку бізнесу. Т. Pushkar et al. [20] звернулися до теми цифровізації та її впливу на конкурентоспроможність малих і середніх підприємств в умовах, коли Україна бере курс на технологічне зближення з ЄС.

Разом із тим, попри наявність значного масиву досліджень із цієї тематики, доводиться констатувати, що в літературі й досі відчувається дефіцит комплексних робіт, які б не просто описували окремі інструменти підтримки, а системно зіставляли досвід конкретних країн ЄС із тим, що вже робиться або лише планується в Україні. Особливо бракує досліджень, які враховували б принципово новий контекст – повномасштабну війну, масштабні програми повоєнного відновлення та прискорений рух до членства в Європейському Союзі.

3. Problem Statement

Метою цієї статті є проведення порівняльного аналізу інструментів державної підтримки підприємництва в окремих країнах ЄС та оцінка можливостей адаптації цього досвіду в Україні з урахуванням поточних євроінтеграційних процесів і специфіки воєнного та повоєнного відновлення економіки.

4. Methods and Materials

Дослідження побудоване на поєднанні кількох методологічних підходів. Базовим є порівняльний аналіз, який дає змогу зіставити інституційні, фінансові та регуляторні інструменти підтримки підприємництва у вибраних країнах ЄС та в Україні. Для вибору країн-об'єктів порівняння застосовано критерій релевантності їхнього досвіду для України: Польща – як країна з близькою історичною траєкторією трансформації та найбільшим досвідом використання коштів ЄС на підтримку МСП; Німеччина – як найбільша економіка ЄС з розвиненою системою інституцій сприяння бізнесу (зокрема KfW); Естонія – як лідер цифровізації державних послуг для бізнесу.

Інформаційну основу дослідження становлять статистичні дані Європейської Комісії (SME Performance Review 2024/2025), матеріали ОЕСР (SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2024), звіти Державної служби статистики України, аналітичні матеріали Міністерства економіки України, дані Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) та результати опитувань бізнесу, проведених в рамках проєкту UNDP «Підтримка України». Також використано нормативно-правові акти, зокрема розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 821 щодо Стратегії розвитку МСП до 2027 року. Часовий горизонт аналізу охоплює 2022–2025 роки.

5. Results and Discussion

Перш ніж розглядати конкретні інструменти, доцільно окреслити загальну картину підприємницького сектору в ЄС, щоб розуміти масштаб та структуру тієї моделі, до якої Україна

прагне наблизитися. Щорічний звіт з оцінки ефективності МСП (Annual Report on European SMEs 2024/2025) свідчить, що попри економічну невизначеність, пов'язану з наслідками пандемії COVID-19, енергетичною кризою та геополітичними ризиками, європейські МСП демонструють помітну стійкість. Так, у 2024 році реальна додана вартість, створена малим та середнім бізнесом ЄС, скоротилася лише на 0,2 %, тоді як зайнятість у секторі зросла на 1,1 %. Прогноз на 2025 рік передбачає зростання доданої вартості на 1,6 %, причому основним двигуном мають стати мікропідприємства [4].

Для наочності порівняємо ключові характеристики сектору МСП в ЄС та Україні (табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльна характеристика сектору МСП у ЄС та Україні, 2022–2024 рр.

Показник	ЄС (2024)	Україна (2022–2024)
Кількість МСП	26,1 млн	1,7 млн
Частка МСП серед усіх підприємств	99,8 %	99,0 %
Зайнятість у секторі МСП	~100 млн осіб	6,1 млн осіб
Частка зайнятих у МСП від загальної	~65 %	82 %
Частка мікропідприємств серед МСП	94 %	86 %
Динаміка доданої вартості МСП (2024)	-0,2 %	дані уточнюються

Джерело: складено авторами на основі [4; 5; 22].

Як бачимо з табл. 1, структурно підприємницький сектор України за рядом показників подібний до європейського – висока частка мікробізнесу, значна зайнятість у секторі МСП. Однак принциповою відмінністю є масштаб і якість інституційної підтримки. Перейдемо до аналізу конкретних інструментів, що їх застосовують країни ЄС.

Польща: досвід PARP та використання коштів ЄС. Польський досвід заслуговує на особливу увагу передусім тому, що ця країна пройшла шлях, багато в чому подібний до того, який зараз долає Україна. Польське агентство розвитку підприємництва (PARP), створене у 2000 році, стало ключовим інституційним гравцем у розподілі та управлінні як національними, так і європейськими фондами підтримки бізнесу. У програмному періоді 2021–2027 років PARP реалізує заходи в рамках кількох операційних програм, зокрема Програми Європейських фондів для Східної Польщі та програми FERS (Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego) [18]. Агентство пропонує широкий спектр інструментів: від стартових кредитів та інноваційних ваучерів до програм акселерації (Scale UP) та залучення іноземних стартапів (Poland Prize).

Особливо показовою є програма Erasmus for Young Entrepreneurs, яку координує PARP і яка дає можливість молодим підприємцям пройти стажування у досвідчених бізнесменів інших країн ЄС. Такий підхід формує не лише практичні навички, а й транснаціональні бізнес-мережі, які стають запорукою конкурентоспроможності на єдиному ринку ЄС. За даними звіту Global Entrepreneurship Monitor Poland 2024, умови для започаткування бізнесу в Польщі оцінюються як відносно сприятливі: показник підприємницьких намірів серед населення перевищує середньоєвропейський рівень [17].

Німеччина: роль KfW та децентралізована модель підтримки. Німецька модель підтримки підприємництва побудована на потужній системі державних банків розвитку, серед яких провідну роль відіграє KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau). За даними KfW Entrepreneurship Monitor 2024, у 2023 році в Німеччині було засновано 568 тисяч нових підприємств, що на 3 % більше, ніж роком раніше. Водночас кількість підприємств, створених на повну зайнятість, зменшилася на 8 % (до 205 тисяч), тоді як підприємства з частковою зайнятістю зросли на 11 % (до 363 тисяч) [6]. Це свідчить про зміну моделі підприємництва – зростає роль гнучких форм бізнесу.

Німецький державний банк KfW надає підприємцям доволі широкий спектр фінансових інструментів – від стартових кредитів на кшталт ERP-Gründerkredit до програм, орієнтованих на масштабування вже діючого бізнесу, і навіть венчурного фінансування. Ключова особливість цієї моделі полягає в тому, що банк перебирає на себе частину ризику неповернення, а отже, підприємцю-початківцю не потрібно мати значну заставу, щоб отримати кредит, – і це принципово відрізняє таку систему від звичної для пострадянського простору банківської логіки, де без застави розмова навіть не починається. Паралельно з фінансовим блоком у Німеччині функціонує густа мережа регіональних торгово-промислових палат – так званих ІНК, – які для підприємця виконують роль безкоштовного порадики: допомагають розібратися з

документами, консультують із правових та організаційних питань і, по суті, стають сполучною ланкою між бізнесом та державним апаратом.

Естонія: цифрова держава як платформа для бізнесу. Естонський досвід є особливо цікавим з погляду цифровізації державних послуг для підприємців. Програма e-Residency, запущена у 2014 році, дає можливість іноземним громадянам дистанційно зареєструвати та вести бізнес в Естонії. Станом на 2024 рік програмою скористалося понад 100 тисяч осіб зі 170 країн, які заснували більше 27 тисяч компаній [21]. Естонія демонструє, що інвестиції в цифрову інфраструктуру не лише спрощують адміністративні процедури, а й створюють глобальну конкурентну перевагу.

Окрім програми e-Residency, естонська держава вибудувала навколо стартапів цілу екосистему через агентство Enterprise Estonia, відоме як EAS. Це і фінансова підтримка на тому етапі, коли бізнес ще тільки формується і не має ні обороту, ні кредитної історії, і менторські програми, і конкретна допомога тим компаніям, які прагнуть вийти за межі невеликого внутрішнього ринку. Результат говорить сам за себе: за кількістю стартапів на душу населення Естонія посідає одне з провідних місць у Євросоюзі, і було б наївно вважати це випадковістю – за цими цифрами стоїть багаторічна, методична робота держави.

Що стосується України, то за останні приблизно два з половиною роки країна зробила кроки, які ще кілька років тому здавалися малоімовірними, – і зробила це в обставинах, які жодна європейська держава в сучасній історії не переживала. Серцевиною нової системи підтримки став урядовий проєкт «eРобота», який запрацював у липні 2022 року й поєднав у собі одразу кілька грантових напрямів.

Таблиця 2. Основні результати грантових програм проєкту «eРобота» (2022–2025 рр.)

Програма	Кількість грантів	Обсяг, млрд грн	Нові робочі місця	Податки, млрд грн
«Власна справа»	25 000+	6,0	34 000+	7,0
Переробні підприємства	1 156	5,8	н/д	н/д
Садівництво та теплиці	239	1,1	н/д	н/д
Гранти для ветеранів	1 091	0,5	н/д	н/д
Усього по eРобота	~27 000	~13,4	—	—

Джерело: складено авторами на основі [12; 14].

Цифри, наведені в табл. 2, є досить переконливими, якщо зважити на те, що програма діє в умовах війни. Понад 25 тисяч підприємців отримали мікрогранти на запуск або розширення бізнесу, причому грантери вже повернули державі у вигляді податків більше, ніж було виділено за програмою «Власна справа», – 7 млрд грн проти 6 млрд грн виданих грантів [14]. Це свідчить про високу ефективність програми з точки зору бюджетної віддачі.

Якщо ж зіставити обсяги підтримки, то розрив між Україною та країнами ЄС поки що лишається дуже відчутним. Досить сказати, що один лише німецький KfW кредитує бізнес на десятки мільярдів євро щороку, а Польща у рамках програмного періоду 2021–2027 отримала від фондів ЄС порівнянні суми в злотих. Україна таких ресурсів просто не має – бюджет і без того перебуває під колосальним тиском, тому розраховувати виключно на державне фінансування було б нереалістично. Звідси впливає потреба активніше працювати з міжнародними донорами та шукати способи залучення приватного капіталу.

Окремо варто зупинитися на інституційному вимірі. У 2024 році під час Конференції з відновлення України в Берліні (URC) було створено Альянс стійкості малого та середнього підприємництва (SME Resilience Alliance), до якого увійшли вже 38 міжнародних партнерів [13]. Мета Альянсу – консолідувати міжнародні ресурси та спрямувати їх на підтримку українського бізнесу. У 2025 році Європейський Союз спільно з Данією та Литвою запустив програму «Ukraine2EU – Фонд підтримки інтеграції України до ЄС» з бюджетом 14 мільйонів євро, яка спрямована на залучення найкращої експертизи країн-членів ЄС для підтримки реформ [2].

Для системного порівняння наявних інструментів підтримки в Україні та ЄС доцільно узагальнити їх у порівняльну таблицю (табл. 3).

Порівняльна табл. 3 наочно показує, що Україна вже запровадила досить багато інструментів, які за своєю суттю вписуються в ту саму логіку, якою керуються країни ЄС у підтримці бізнесу. Проте головна проблема криється не в тому, є ці інструменти чи нема, а в тому,

наскільки вони забезпечені фінансово, наскільки зрілими є інституції, що їх впроваджують, і чи може підприємець розраховувати на те, що правила не зміняться наступного кварталу.

Таблиця 3. Порівняння інструментів підтримки підприємництва в ЄС та Україні

Інструмент	ЄС (Польща, Німеччина, Естонія)	Україна
Грантове фінансування	PARP, EAS, регіональні фонди ЄС, масштабні бюджети	«Власна справа», гранти переробки – бюджети обмежені, але зростають
Кредитна підтримка	KfW, EIB/EIF, гарантійні програми, венчурне фінансування	Державні кредитні гарантії, програма «5–7–9 %», обмежений венчурний ринок
Цифровізація послуг	e-Residency (Естонія), цифрова реєстрація, онлайн-звітність	Дія.Бізнес, електронна реєстрація, портал Дія – активний розвиток
Консультаційна підтримка	Enterprise Europe Network (EEN), ІНК, регіональні агентства	Офіс розвитку підприємництва та експорту (ЕЕРО), Дія.Бізнес-хаби
Інноваційна інфраструктура	Кластери, Digital Innovation Hubs, бізнес-інкубатори, технопарки	Індустріальні парки (програма «Зроблено в Україні»), інкубатори – на етапі розвитку
Підтримка експорту	Trade.gov, EEN, спеціалізовані агентства	ЕЕРО, Grain Ukraine, Food from Ukraine – початкова стадія

Джерело: Систематизовано авторами.

За результатами дослідження стану бізнесу, проведеного в рамках проекту UNDP у грудні 2023 – січні 2024 рр., головними перешкодами для розвитку підприємництва в Україні залишаються: непрогнозованість ситуації на внутрішньому ринку (58,3 % опитаних підприємців), непередбачуваність дій держави (50,7 %) та недостатня кількість платоспроможних клієнтів (49,4 %) [1]. Для виходу на зовнішні ринки найбільшими бар'єрами є відсутність європейських клієнтів (35,6 %), нестача фінансових ресурсів (34,5 %) та дефіцит кваліфікованих кадрів (21,8 %).

Отримані дані чітко вказують на ті сфери, де європейський досвід може бути особливо корисним. По-перше, це питання стабільності та передбачуваності регуляторного середовища – тобто саме той принцип, який закладено у Акт про малий бізнес для Європи (Small Business Act): “Think Small First” – спочатку думай про малий бізнес. Як зазначають J. Kuczevska et al. [10], SBA є не просто декларативним документом, а реальним механізмом моніторингу, який дозволяє оцінювати прогрес країн у покращенні бізнес-середовища. Україна у 2025 році успішно пройшла скринінг ЄС за розділом «Підприємництво та промислова політика», що є важливим кроком у процесі наближення до європейських стандартів.

Не менш важливо подбати про те, щоб регіональні структури підтримки бізнесу нарешті запрацювали на повну потужність. В європейських країнах підприємець, незалежно від того, живе він у столиці чи в невеликому місті, має доступ до агентств розвитку, палат, інкубаторів – це усталена інфраструктура, яка працює роками і яку люди сприймають як щось звичне. В Україні подібна мережа тільки починає набувати форми. Так, хаби «Дія. Бізнес» відкриті вже в кількох містах, але їх географічне покриття залишається нерівномірним, а фахівців, здатних якісно консультувати підприємців, часто бракує – і особливо гостро це відчувається в тих регіонах, які перебувають поблизу лінії зіткнення або нещодавно повернулися під контроль України.

По-третє, Україна має значний потенціал у сфері цифровізації послуг для бізнесу. Платформа «Дія» вже зараз дозволяє реєструвати бізнес, подавати заявки на гранти та вести електронну звітність. Цей досвід у чомусь навіть випереджає окремі країни ЄС і є порівнюваним з естонською моделлю. Однак для повноцінної реалізації цифрового потенціалу потрібно забезпечити стабільну роботу інфраструктури в умовах воєнних ризиків, а також поширити цифрову грамотність серед підприємців, особливо у сільській місцевості.

Нарешті, дослідження Kyivstar Business за 2025 рік засвідчує, що бізнес в Україні дедалі активніше використовує цифрові інструменти: 67 % опитаних підприємців продають товари чи послуги через цифрові канали, з них 15 % ведуть виключно онлайн-продажі [11]. Ці цифри підтверджують: цифрова трансформація підприємництва в Україні вже відбувається, і завдання держави – підтримати цей процес інфраструктурно та інституційно.

6. Conclusions

На підставі проведеного дослідження можна зробити кілька принципових висновків. Головний з них полягає ось у чому: те, що робить європейську модель підтримки підприємництва дієвою, – це не якийсь один вдалий інструмент, а їхнє поєднання. Гранти, пільгові кредити й гарантії самі по собі мало що вирішують, якщо поруч немає агентства, яке допоможе підприємцю ними скористатися. Дерегуляція та принцип “Think Small First” втрачають сенс, якщо бізнес не може подати документи онлайн і змушений витратити тижні на паперову роботу. Електронні сервіси, своєю чергою, мало що дають без нормального регуляторного поля. Інакше кажучи, кожен елемент – фінансовий, інституційний, регуляторний, цифровий – працює лише тоді, коли існує як частина єдиного механізму, а не як ізольована ініціатива.

Україна за останні роки зробила помітний прогрес у побудові власної системи підтримки підприємництва. Грантові програми «єРобота» вже охопили понад 27 тисяч підприємців з інвестиціями понад 13 млрд грн, а грантери програми «Власна справа» повернули державі у вигляді податків суму, що перевищує обсяг виданих грантів. Платформа «Дія.Бізнес» забезпечує цифровий доступ до державних послуг на рівні, порівнюваному з найкращими європейськими практиками. Те, що Україна вже ухвалила Стратегію розвитку МСП до 2027 року і пройшла скринінг ЄС за розділом, який стосується підприємництва та промислової політики, – це не формальність, а свідчення того, що інституційна база для подальших змін існує і що Брюссель це визнає.

Однак саме по собі визнання ще не означає результату. Щоб європейський досвід дійсно запрацював в українських умовах, а не залишився на рівні скопійованих документів, потрібно сконцентруватися на кількох речах одночасно. Передусім – на тому, щоб бізнес міг планувати свою діяльність хоча б на кілька років наперед, а не жити в очікуванні чергової зміни правил. Далі – на тому, щоб регіональні структури підтримки, особливо в прифронтових і деокупованих громадах, отримали і людей, і ресурси для нормальної роботи. Паралельно необхідно розширювати коло джерел фінансування для малого бізнесу: тут і співпраця з міжнародними фінансовими інституціями, і розбудова гарантійних механізмів, і створення умов для венчурного капіталу, якого в Україні поки що критично мало. Не менш важливо продовжувати переведення бізнес-процесів у цифровий формат і паралельно підтягувати цифрову грамотність самих підприємців, бо навіть найзручніший сервіс не допоможе тому, хто не вміє ним користуватися. І нарешті, Україна має повніше використовувати ті можливості, які вже відкриває євроінтеграційний процес, – участь у Enterprise Europe Network, програмі обміну Erasmus for Young Entrepreneurs, науково-інноваційній рамці Horizon Europe.

Що стосується перспектив подальшого вивчення цієї проблематики, то особливий інтерес становить питання, як конкретно грантові програми впливають на зайнятість у різних регіонах країни, а також наскільки кластерна модель, добре відпрацьована в ЄС, може стати інструментом відновлення підприємницького життя на територіях, що пережили окупацію.

References

1. Centre for Economic and Social Research of the NISS. (2024). *Small and medium-sized enterprises under wartime conditions: state and recovery prospects*. Kyiv: National Institute for Strategic Studies. <https://niss.gov.ua/en/publikacii/analitichni-dopovidi/state-civil-society-development-ukraine-2024-beginning-2025>
2. Delegation of the European Union to Ukraine. (2025). Ukraine2EU launches call for proposals: CSOs advancing Ukraine's EU accession. *European Union websites*. https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/ukraine2eu-launches-call-proposals-csos-advancing-ukraine%E2%80%99s-eu-accession_en
3. Denysenko, M. (Ed.). (2019). *The state and trends of modern entrepreneurship*. Kyiv: KNUTD. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15155/2/STRSP_mono_2019_Titul_Zmist_Vstup.pdf
4. European Commission. (2025). *Annual Report on European SMEs 2024/2025. SME Performance Review*. Publications Office of the European Union. https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy-and-sme-friendly-business-conditions/sme-performance-review_en
5. Forbes Ukraine. (2024). Small and medium-sized enterprises in Ukraine: how they influence the economy. *Forbes Ukraine*. <https://forbes.ua/news/spivzasnovniki-merezhi-avrora-lev-zhidenko-i-taras-panasenko-stali-pidpriemtsyami-roku-za-versieyu-forbes-17122024-25648>

6. KfW Research. (2024). *KfW Entrepreneurship Monitor 2024: Start-up activity lacks macroeconomic tailwind*. KfW Bankengruppe. https://www.kfw.de/About-KfW/Newsroom/Latest-News/News-Details_810816.html
7. Khymynets, V., Holovka, A., & Mirus, O. (2021). *Cross-border cooperation as a tool for local and regional development*. Kyiv: NISS. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2021.13>
8. Korneliuk, O. (2019). The strategic directions of the cross-border cooperation activation of the urban settlements in the conditions of European integration. *Intelekt XXI*, (3), 9–15. http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_3/1.pdf
9. Korneliuk, O., & Matiushok, V. (2021). Cross-border cooperation of the regions of Ukraine in the context of international economic integration. *Entrepreneurship and Innovation*, (20), 18–24. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/20.2>
10. Kuczevska, J., Nawrocka, A., & Tomaszewski, T. (2024). The European Union's small and medium-sized enterprises policy. The role of the small business act for Europe. *Polish European Community Studies Association*, 8(1), 43–54. <https://doi.org/10.51149/ROEA.1.2024.3>
11. Kyivstar Business Hub. (2025). What 2025 was like for Ukrainian business: research results. *Kyivstar Business Hub*. <https://hub.kyivstar.ua/articles/yakim-buv-2025-rik-dlya-ukrayinskogo-biznesu>
12. Ministry of Economy of Ukraine. (2024). eRobota: Over 22 thousand entrepreneurs received state grants for business development. *Ministry of Economy of Ukraine*. <https://www.kmu.gov.ua/news/yerobota-ponad-22-tysiachi-pidpriyemstiv-otrymaly-vid-derzhavy-hranty-na-rozvytok-biznesu>
13. Ministry of Economy of Ukraine. (2024). Information on the entrepreneurship development reform. *Ministry of Economy of Ukraine*. <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=31f9c075-3504-4113-b42d-48c2de248b76>
14. Ministry of Economy of Ukraine. (2025). "Own Business": UAH 7 billion in taxes paid to the budget by programme grant recipients. *Ministry of Economy of Ukraine*. <https://me.gov.ua/News/Detail/0dde5e11-73ed-490d-9606-6a86402047a8>
15. OECD. (2024). *SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2024. Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197420e-en>
16. Palinchak, M., Kubiniy, N., & Kubiniy, V. (2023). Comparative analysis of the effectiveness on the entrepreneurship intourizm and agriculture as strategic branches of the regional economic development. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: International Economic Relations and the Global Economy*, (49), 105–109. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-19>
17. PARP, & University of Economics in Katowice. (2024). *Global Entrepreneurship Monitor Poland 2024. Survey Report*. <https://en.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/GEM-Poland-2024-Report WCAG-22.11.2024.pdf>
18. Polish Agency for Enterprise Development (PARP). (2024). *Annual Report*. PARP. <https://en.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/GEM-Poland-2024-Report WCAG-22.11.2024.pdf>
19. Pshenychna, T. (2024). The role of local self-government bodies in the revitalization of territorial communities in Ukraine. *Public Administration Aspects*, 12(1), 90–99. https://doi.org/10.15421/152412_11
20. Pushkar, T., Sobolieva, H., & Slavuta, O. (2023). Digitalization as a factor of ensuring the competitiveness of the enterprise. *Sustainable Development of Economy*, 2(47), 165–170. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-24>
21. Republic of Estonia. (2024). e-Residency Dashboard. *Republic of Estonia, e-Residency*. <https://www.e-resident.gov.ee/dashboard/>
22. State Statistics Service of Ukraine. (2024). Structural changes in the economy: activities of enterprises. *State Statistics Service of Ukraine*. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm